

**САОПШТЕЊЕ СА САСТАНКА ПРЕДСТАВНИКА
СВЕШТЕНОГ САБОРА МАНАСТИРА
И ЕКИПЕ ЗАВОДА ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СРБИЈЕ**

У Хиландару, 7/9. март 2004.

Саопштење са састанка представника Свештеног сабора манастира Хиландара и екипе Републичког завода за заштиту споменика културе Србије одржаног после пожара у манастиру Хиландару у недељу 07. марта и у уторак 09. марта 2004. године

I ПОЖАР И ПОСЛЕДИЦЕ НА ОБЈЕКТИМА

1. У пожару који је избио у ноћи између 03. и 04. марта 2004. године у јужном делу конака који се назива Игуменарија, односно Дохија, и који се проширио на читав северни део манастира, изгорели су, поред поменутог, конак из 1821. године који се налази на северозападној и северној страни, остатак старог конака који је срушен приликом радова 1816-1821, улазни комплекс, конак из 1814. који се налази на северној страни и такозвани Бели конак који се налази на североисточној страни и који је обновљен 1598. године. У склопу ових конака постојала су и четири параклиса посвећена Светом Сави, Светом Димитрију, Светом Николи и Четрдесет мученика. У параклисима су изгорели иконостаси са једним бројем икона и знатно су оштећене или уништене површине покривене живописом.

2. На основу исказа очевидаца и учесника у гашењу пожара у његовом зачетку и увидом у стање димњака на јужном делу Игуменарије, односно Дохије (тј. на споју овог објекта са трпезаријом) може се са сигурношћу закључити да је пожар кренуо из ових димњака. Чињеница да се овај део манастира лагано слеже односно да се нагиње упоље (према западу) и да је то изазвало бројне пукотине у зидовима и луцима овог (више стотина година старог) конака, што је одавно познато и нашој и грчкој служби заштите, може бити објашњење за неисправност димњака.

3. Највећи степен оштећења претрпео је такозвани Бели конак. Практично је нестало скоро све што је његовом обновом 1598. године изграђено. Делимично је срушен и спољни зид из 14. века уз који је Бели конак призидан. У свим другим коначима изгореле су дрвене међуспратне конструкције, преградни зидови бондручне конструкције, еркери и кровови. Остали су само спољни зидови масивне конструкције највећим делом у својој првобитној висини – до кровних венаца. У улазном делу изгорео је дрвени свод изнад простора између друге и треће капије и дрвени делови крила друге и треће капије са урезаном 1603. годином на једном од њих. Сви дрвени делови четири поменутог параклиса су изгорели.

Последице пожара исказане бројкама су следеће:

а) Површина под објектима манастира је 4602 м². Изгорели су објекти на површини од 1968.5 м² или 42.78%.

б) Укупно корисне површине у објектима манастир је имао 10500 м². Изгорело је 5761 м² или 54.87%.

4. Убрзо после избијања пожара у дизел-агрегатској станици је дошло до озбиљног квара па је нестанком струје нестало осветљење. Услед отварања већег броја противпожарних испусних вентила и чесама у исто време престало је снабдевање водом. Како је изгорела телефонска централа прекинуте су везе манастира са спољним светом. Све ово је мање или више утицало на брзо ширење и катастрофалан учинак пожара.

5. Осим икона и честица моштију светих које су изгореле у поменутих параклисима и неколико келија све остале покретне драгоцености које постоје у манастиру су сачуване.

6. Пожар је у овом тренутку скоро потпуно угашен (тињају још понегде испод срушеног материјала дрвене греде). Ватрогасне екипе са двоја кола још увек дежурају и повремено интервенишу када се појави потреба. Последња озбиљнија интервенција гашења извршена је у трпезарији Краља Милутина када су гореле греде које носе под у апсиди.

II НОРМАЛИЗАЦИЈА ЖИВОТА У МАНАСТИРУ

7. За успостављање прихватљивих услова за живот и рад у манастиру како монаха тако и мирјана са одређеним задацима у обнови, неопходно је:

- а) Оспособити дизел-агрегатску станицу за снабдевање манастира струјом
- б) Оспособити грејање оног дела манастира који није горео
- в) Обезбедити воду за санитарне уређаје и воду за пиће
- г) Обезбедити телефонску централу и локале – активирати постојеће линије
- д) Оспособити амбуланту односно болницу, јер је манастирска амбуланта нестала у пожару.

8. За смештај монаха и мирјана који раде у манастиру, а који су изгубили келије у пожару и за радне просторије које су страдале у пожару оспособити напуштене просторе и складишта у делу манастира који није горео. На овај начин се могу релативно брзо решити најнеопходније потребе за простором. Смештај већег броја радника, који ће радити на обнови, могао би се обезбедити у релативно кратком року реконструкцијом сенаре према постојећем пројекту.

9. Будући да су у згради ризнице створени оптимални услови за чување светиња и драгоцености, оне би из привременог смештаја могле бити враћене након монтаже носача за иконе и постављања камера и сензора за надзор у згради ризнице. Враћањем материјала у ризницу трајно се ослобађа за друге намене простор који сада служи као привремени смештај.

10. Током већег дела године могуће је морем одржавати везу Јерисос – Хиландарско пристаниште. Оспособљавањем пристаништа – мораја хиландарске арсане под Самаријом знатно би се смањили издаци и убрзао транспорт људи и доброг дела роба.

11. Возни парк којим манастир располаже како за превоз терета (хране и других потребних ствари) тако и људи је крајње истрошен. Како предстоји период чишћења и одвоза неколико стотина тона шута, до-премања материјала и појачаног путничког саобраћаја према Јовањици треба набавити:

- а) камион веће тонаже (10-12 м3) са могућношћу киповања терета
- б) камион мање тонаже (2 т)
- в) комби са већим клиренсом и погоном на сва четири точка за превоз 12 до 15 особа
- г) транспортер – гусеничар (са гуменим гусеницама), који може да прође кроз врата манастира, носивости 500 до 1000 кг
- д) теренско возило које би користила стручна екипа Републичког завода за заштиту споменика културе Србије.

III ПРИПРЕМЕ ЗА РАДОВЕ НА ОБНОВИ ИЗГОРЕЛИХ ОБЈЕКТА

12. Послове на обнови изгорелог дела манастира треба поделити у три фазе:

Прва фаза - рашчишћавање са пажњом, подупирање и привремено покривање објекта који имају живопис

Друга фаза - израда пројекта и обезбеђивање средстава

Трећа фаза - извођење радова

13. За чишћење објекта од шута и за дотурање материјала у објекте приликом извођења радова знатно убрзавање посла омогућио би грађевински кран. Како је приликом пожара уништен највећи део грађевинске скеле, постављене ради поправке крова, неопходна је набавка нове (око 1500 м²). Да би се сачували обимни зидови грађевина неопходно је набавити већу количину дрвене грађе (око 100 м³ греда и талпи).

14. За израду пројекта реконструкције изгорелих објекта сву документацију поседује Републички завод за заштиту споменика културе Србије и његови сарадници. Постоји неопходна документација у облику готових планова, архитектонских снимака и неколико хиљада фото-графија.

15. Нема сумње да ће током извођења радова бити потребне веће количине бетона, како за осигурање темеља, тако и за међуспратне конструкције и армиранобетонске шајбне које треба да осигурају пожаром оштећене зидове. Без базе за производњу бетона и једног миксер возила биће тешко помоћу малих мешалица обезбедити потребне количине.

16. За рад грађевинских и других машина потребно је обезбедити два електро-агрегата снаге од по 70 kW.

Након израде пројекта биће могуће детаљније сагледати и све остале потребе.

Игуман Светог манастира Хиландара,
Архимандрит Мојсије

Епитропи:
Јеромонах Методије, Јерођакон Серафим

директор Републичког завода за заштиту споменика културе Србије
Марко Омчикус, историчар уметности

руководилац радова на обнови архитектуре манастира Хиландара
Проф. др Мирко Ковачевић,

дипломирани инжењер архитектуре
Слободан Баришић, дипломирани инжењер архитектуре

мр Владимир Рашић, сликар рестауратор